

ÇUKUR OYADA

MEMLEKET

On beş günde bir çıkar

Yıl : 1

Sayı 5 : — 18

15 Teşrinievvel 1929

Mühim bir Cönk

Elif. Ha.

Mazide Adana

Sevük Tekin

Bingöl çobanları (Şiir)

K. Kâmi

Tedrisatta gaye

E. Hamdi

Bozlaklar

A. Rıza

Son bahar (Şiir)

Hamdi Gökâlp

Tarihî fıkralar

Hikâyeci

Fiati 10 kuruştur .

Sait Arif ve Ömer
TİCARETHANESİ

Bütün Cenubi Anadolunun en mühim

Alâtı nakliye , ziraiye ve snaiye

DEPOSU

Merkezi : Mersin

Şubeleri : Adana, Tarsus, Ankara, İstanbul

Telgraf adresi : SAİTLER

Fort otomobilleri, kamyonları, Fortson traktörleri , Linkolen
lüks otomobilleri

Her nevi malzeme, lastik ve yedek parçalar .

Dizel makineleri , her nevi motörler, makineler , değirmenler ,
tulumbalar ve her çeşit

Alektirik levazım ve tesisatı

Adil Tuhafiye

MAĞAZASI

En zarif , en güzel , en zevka muvafık aynı zamanda

En ucuz

eşya ve Levazımınızı bu mağazadan tedarik ediniz .

Nushast 10 k.

ÇUKUROVADA

İdarehanesi

6 Aylık: 130 k.

MEMLEKET

A dana Muallimler
birliğinde dairei
mahsusu

1 seelik : 240 k.

Adana muntaka maarif eminliğinin himayesinde
On beş günde bir çıkar

Sayı : 5 — 18

15 Teşriuevvel 1929

Yıl : 1

Halk edebiyatından tetebbüler :

İzzet Efendi cönkü

—1—

Mecmuanın kıymeti

Eskiden muhtelif şairlerden toplanma şiir mecmualarına "Cönk" dendiği malumdur. Bu cönkler ekseriya meşin kaplıdır, ve tulâni açılır. Bizim eski Divan edebiyatında şiir yalnız aruzlu manzumalara hasredilirdi. Her şair kendi şiirlerini "Divan" namı altında toplardı. Muhtelif divan şairlerinin şiirlerinden mürekkep intihabat mecmualarına ise divan edebiyatı lisanında "Sefinetüşşüera" denirdi. Yalnız meşhur Ziya Paşa' bu neviden topladığı şiirler mecmuasına «Harabat» namını vermiştir. Divan edebiyatının hemen bütün şiirleri «Divan» lar ve «Sefineler» vasıtasıyla intikal edip gelmiştir.

Halbuki o beş altı asırlık zaman içinde o divan edebiyatının haricinde bir de «Halk edebiyatı» vardı. Daha çok taklidî olan divan

edebiyatına mukabil daha çok bizim olan bu edebiyatın kıymetini son zamanlarda anlamağa başladık. Maatteesüf halk şairleri kendi şiirlerini bir kitap halinde pek toplamazlardı. Yalnız bazı meraklılar muhtelif halk şairlerinin manzumelerini bir araya toplar, bunlara «Cönk» derlerdi. Binaenaleyh halk edebiyatımızı tetgik için bu cönkler en zenkin bir menba teşkil ediyorlar.

Bahsetmek istediğimiz İzzet Efendi cöngü işte bunların hakikaten en kıymetlilerinden biridir, bilhassa Cezair destanlarına ve Cezair türkülerine ait (Kara Hamza), (Mağrıplı oğlu), (Öksüz hasbi), (Kul Mustafa), (Benli Ali) gibi cidden hassas ve cidden ruhları şiirle dolu coşkun şairlerin ilhamlarına makes olan kısım halk edebiyatımız itibariyle bir hazinedir. Bu

kısmı ayrıca ve ehemmiyetle tetkik edeceğiz .

Cönk şekil ve yazı itibariyle de kıymetlidir . On iki on üç parmak boyunda ve dört beş parmak eninde olan bu mecmuanın kabı halis meşindendir . Meşin kabartma ve oyma nakışlarla işlenmiştir .

Nakışlar güzeldir . Mecmuanın sahife adedi 160 şı buluyor . Yazı çok yerde gayet mükemmeldir . Çok yeri ince sülüs , bazı yeri zarif talik , bazı parçalar da fena rık'adır .

Mecmuanın imlâsı da mükemmeldir . Zaten mecmua sahibi İzzet Efendi kendi de şairdir . Yeniçerilerin ilgasına dair mecmuada iki kıymetli ve tarih itibariyle ehemmiyetli iki manzuması vardır . Bu şiirleri de ayrı bir bahis halinde tetkik edeceğiz . Gerek bu şiirlerden ve gerek mecmuanın bazı yerlerindeki kayitlerden anlaşılıyorki İzzet Efendi (Müderris zade) dir ve kendisi Ankaralıdır . Kendisine aynı zamauda (Derviş) unvanını veriyor . Yeniçerilerin ilgası zamanında şiir yazdığına göre mecmua bir asırlıktır . Conkun arka taraflarında , sahifeler tersine çevrilmiş , ve ayrıca sahife numarası konmuş 43 sahifelik bir kısım daha vardır . Bunun (conk) a başkası tarafından ilâve edilmiş olduğu

muhakkaktır . Yazılar bozuk , imlâ fena , intihaplar zevksizdir . Mecmuaya bu kısmı ekleyenin basit seviyeli bir kimse olduğu seçtiği yazılardan anlaşılıyor . Meselâ (İskender Zülkarneyne Aristotalisin on yedi nasihatıdır) serlevhali bir yazı var , bakınız Aristotalisin İskendere yaptığı nasihatlerden bazıları :

Sırrımı sakla .

Az söyle .

Kavgalı yerden nefret eyle .

Bilâ sebep kimse ile husumet eyleme .

Fukarayı tahkir etme . . .

V. S.

Mecmuanın bu arka kısmına 43 sahife ilâve eden kimse o kadar da cahil ki hece vezniyle yazılmış bir destanı (Gazel) serlevhasile deftere geçiriyor . Asıl mecmuaya gelince :

Conkun ilk 30 sahifelik kısmında en ziyade âşık Ömerden intihabat yapılmış . Aruza da oldukça hakim olan bu meşhur halk şairinin ne şumullü bir şöhreti olduğunu İzzet Efendinin ona verdiği ehemmiyetten de anlıyoruz :

Cem olup bir yere gelse âlemin dilberleri

Değmesin sevmez sevince hup cemal ister gönül

* *

Çağlayup çeşmim yaşı umman olursa gam değil
Lütfü ihsan eyleyüp handan eden karşımdadır .

gibi güzel şüirler söyleyen aşık ömerin bu mecmuayı hep aruzla yazılmış manzumeleri seçilmiştir . Bu manzumelerin ekserisi de murabba tarzındadır

Bundan sonra mecmua sahibi İzzet Efendinin Nedime yaptığı bir nazire var , bu gazel bize mecmua sahibinde Nedime oldukça yaklaşabilecek bir kabiliyet olduğunu gösteriyor

Aşka düşdüm sineden şevkim
girizan oldu hep
Kölnü bünyam sebatim hake
yeksan oldu hep
Gördüğün sularda aksim kalmadı
ey çeşmi ter
Katrallar cu oldu , cular bahri
umman oldu hep
Dün ciğerler yaktuğın ketmeyledin
amma bu gün
Çeşmi mestinden nigâhından
nümayan oldu hep
Çok şükür seyreyledin mecnunların
de kesretin
Şol zaman kim zülfü pür çinin
perişan oldu hep

Bu gazelin altında ayrı bir yazı ile münferit bir beyt var. Eğer bu beyt İzzet Efendinin ise müderris zade Derviş İzzet Efendinin Mevlevi olduğuna şüphe yoktur :

Dü cihanda ola altın ile namın
Sikkesi altına gir Hazreti Mevlânâmın

Bundan sonra mecmua sahibinin yeniçeriler hakkındaki iki mühim manzumesi geliyor, bunları bilâhare müstakilen mevzuubahsetmek üzere geçiyor , ondan sonra gelen Cezair destanlarına ve türkülerine ait kısımları da yine ayrıca tetkik

etmek üzere atlayarak mecmuanın diğer yapraklarını çeviriyorum :

iste " Teşdis Feyzi Efendi " serlevhalı bir manzume . Bunu yazan Feyzi namındaki şair padişahlar ve vezirler dergâhından müteneffir , o devrin fenalıklarına hakaretle bakan, vekar ve şeref sahibi bir zat olacak . Manzume bu içtimai kıymeti itibarıyla dikkate şayandır :

Dilâ aldanma dünya mekrine
ömrün heba etme
İbadet eyle muhkem itikat et
hiç riya etme
Hudamındır tasarruf özkeden
bilme hata etme
Sana şahi cihan el de sunarsa
merheba etme
Deri şahi vezire varma hergiz
bir rica etme
Muradın hakdan iste masivadan
iltica etme

Böyle her kıt'ası altı mısra olarak devam eden ve son beyit her kıt'a sonunda tekerrür eyliyerek hep aynı eda ile yazılmış olan bu manzumeden bir kaç mısra daha :

Sakın mesnet edinme asitanı
hazreti şahı
Varup gitme muradın hasil eyler
deyu her gâhi

Mekânın cür'a gibi hâk olur
sen de vezir olsan
Ölürsün akibet ger husrevi sahib
serir olsân

Hazer kıl Feyziya ehli riyadan
kaç celis olma
Varup erbabı Devlet meclisinde
de kâselis olma

İşte bir iki yaprak çevirince
meşhur halk şairlerinden «Ge-
vherinin » kıymetli bir koşm-
ası :

Cemalini görüp edeli nazar
Bu gönül evini gam gamlamıştı
Sitemli sözlerin sinemde kederr
Yüreğim içinde kan damlamıştır

* * *

Mecnunum gezerdim ulu dağla-
rda
Akar gözlerimin yaşı çağlarda
Nice kerre bakçelerde bağlarda
Bu gönül dost ile dem demle-
miştir

* * *

Efendim cemalin görmeye ge-
ldim
Gonca güllerini dermeye gel-
dim
Muradı maksuda ermeye geldim
Efendim leplerin zemzemle-
miştir.

Rıza Tefvikin merhum Te-
vfik Fikret için söylediği Fik-
retin mezarında serlevhalı me-
şhur bir şiiri vardır . şimdi an-
laşıyor ki o şiire ilk model
vazifesini Cevherinin bu ma-
nzumesinin son kit'ası yapmış!
çünkü Rıza Tefliğin o manzu-
mesindedo kit'aları şu mısra-
lar bağlıyor ;
Vahşi güller açmış görmeğe
geldim

Ağlayup murada ermeye geldim

matem çiçekleri dermeye geldim
Zavallı Fikret , mezarına
taktıkları şiir çelenginin mal-
zemesi de meğer başkaların-
dan alınma imiş !

Gevherinin koşması şu kit'a

ile bitiyor ;
Dilber rahmeylese ben bende-
sine
Safalar kesbedüp kul kendisine
Gevhéri kulunu efendisine
Bilmedim acep kim kemlemiştir?

İşte bir sahife sonra Gevhe-
rinin diğer bir koşması daha :
Cihan huylarımda bulmadım bir
yar
Hatır sayar , erkân bilür , yol
bilür
Var mıdır gülşende bir verdi
ruhsar
Bülbül bilür , gonca bilür , gül
bilür

* * *

Nagihan gönlümü aldı bir civan
Hiç bilmezem nettim kalmışım
hayran
Görmedim böyle bir fettani
cihan
Sanki yetmiş iki dürlü dil bilür

* * *

Mümkün olup deli gönlüm
alaydım
Kürban olur idim bir dost
bulaydım
Bende olup eşiginde kalaydım
Aşık görmüş esrar bilür yol
bilür

* * *

Kapundan dur etme beni ey
peri
Mihrü vefalarla ol şimdengeri
Kulundur efendim garip Gev-
heri
Efendimsin senin kadrin kul
bilür

(devam edecek)

ELIF HA .

cenubi Anadolu tarihinden yapraklar:

1

mazide adana

14

Mısırlı istilâsı

— 1 —

Mısırın "Yavuz Selim" tarafından 923 (1517) tarihinde fethedilmesi üzerine mısır tam üç asır bir Osmanlı vilâyet ve eyaleti halinde idare edilmiş , ondan sonra meşhur Mehmet Ali paşanın Hidiviyeti teessüs eylemişti . Vakıa Yavuz mısır Osmanlı saltanatına ilhak eylemiş , Mısırdaki Kölemen saltanatına nihâyet vermişti Lâkin Kölemenlerin yalnız saltanatı kalkmış , halbuki kölemenler Mısırdaki kalmıştı . Bunlar ara sıra Osmanlı valilerine müdahale ve tagallüp ederlerdi , bazan Osmanlı valisinin nüfuzu bir gölge haline iner , vaziyete Kölemenler hâkim olurdu . Napolyon Bonapartın Mısır istilâsında Kölemenlerin nüfuzu kırıldı .

Fransızlara karşı bizim İngilizlerle müştereken yaptığımız son harekât neticesinde Fransızlar mağlûp edilerek 1215 te Mısır tahliye ettiler . Lâkin Kölemenler yine meydana çıktı . Fransızların çekilmesinden iki sene sonra Mısırdaki meşhur "Koca Husrev paşa" vali bulunuyordu . Kölemenler Sait, te isyan ettiler , bunlara Araplar da iltihak eyledi . Husrev paşa vaziyete hâkim olamadı , Kölemen ümerası galebe çaldılar . [1]

Kölemenlerin tedibi için Osmanlı saltanatı Rumeliden kuvvetler sevkeyledi . Bunların içindeki başı bozuk fırkasının başboğuşu Kavalalı Mehmet Ali namında biriydi , zeki ve cesurdu . Az zamanda diğer sergerdelere tefevvuk ettiğinden "Ser çeşme"lik unvanı verildi . Husrev paşa bu Rumeli kuvvetleri sayesinde Kölemen ümerasından ileri gelenleri tart ve tebedide muvaffak olmuştu , fakat Kölemenler 1218de çıkardıkları iğtişâş ile tekrar vaziyete hâkim oldular . Kahireyi zaptettiler . Husrev paşa firara mecbur oldu . [2]

Mehmet Ali Kahire muhafızı bulunuyordu . Gûya Osmanlı saltanatının adamı idi , fakat zemin ve zamandan istifadeyi bilen ameli zekâsile Mısır ele "geçirmek" için çalışıyordu . Kurnazca tertip edilmiş bir çok fırıldaklardan sonra Mehmet Ali Mısır halkına kendini bütün bu iğtişâşlara mani olacak ve sükûnu istikaaarı temin eyliyecek yegâne varlık olarak gösterdi . Mısır halkı da onu vali intihap eyledi . 1219 (1804)

Osmanlı saltanatı onun valiliğini bir sene sonra resmen ve fermanla tasdika mecbur oldu . mehmet Alinin orada

kuvvetli bir idare tesisi İngilizlerin işine gelmiyordu. 1807 de İngilizler mısırı istilâya kalktılar , İskenderyeyi işgal eylediler . Lâkin mehmet Ali İngilizleri mağlûp eyledi . İnatçılığı ile meşhur İngilizler çekilip gettiler . Bu zafer mehmet Alinin şöhretini ve nüfuzunu büsbütün artırdı . (3)

Osmanlı saltanatı üç asır mısırdaki Kölemenleri ve onların ümerasını olduğu gibi bırakmak gafletinde bulunmuştu . mehmet Ali bu gafleti göstermedi . Valiliğinin resmen tasdik edildiği sene Kölemenlere katliâm yapmıştı . Altı sene sonra ikinci katliâmını yaptı . Hareketi hiçte mertce değildi . Kölemen ümerasile doluluk aktetmiş , onları ziyafete davet eylemiş , ziyafetten sonra iki tarafı yalçın dar güzergâhta bütün Kölemenleri hunharane katlettirmişti . artık Kavalalı sergerde hem haricen hem dahilen temamilen müstakil ve Mısra hâkimdi .

O sıralarda Vehabi gâilesi zuhur etti . Yeni ve garip akidelerle Vehabiler Hicazı istilâ eyledi , Peygamberin merkadine kadar her şeyi yıkıyorlardı . İslâm âlemi galeyanda idi . Osmanlı saltanatı Vehabilerin tenkiline Mehmet Ali paşayı memur eyledi . Mehmet Ali Vehabileri tenkil etmenin bütün İslâm âleminde kendine nasıl bir nüfuz temin eyleyeceğini pek âlâ biliyordu . Oğlu İbrahim paşayı ordu ile Hicaza gönderdi . İbrahim paşa Vehabileri tenkil , Mekke ve Medineyi tahlis eyledi . Bu suretle Mehmet Ali paşa bütün İslâm âleminde İslâmlığın bir halâskârı şöhretini aldı . (4)

Bu vak'adan on altı sene sonra mısır paşasının More isyanını tenkile memur edildiğini görüyoruz . Bir avuç Yunanlı koca Osmanlı saltanatına karşı isyan eylemiş , kos koca Osmanlı devleti senelerce , mutadit büyük ordular gönderdiği halde bir türlü bu isyanı basdıramamış , nihayet bu iş Mehmet Ali paşadan rica edilmişti . O , bu işe de yine oğlu İbrahim paşayı memur eyledi . İbrahim paşa yirmi beş bin askerle bir kaç hafta içinde Moranın bir başından girip öteki başından çıktı . Koca bir devlet senelerce yüz binlik ordular göndermiş , muvaffak olamamıştı . Çünkü eski medeniyete bağlıydı . O devletin bir valisi küçük bir kuvvetle en az birzamanda en katî bir zaferle bu işi başardı , çünkü bunun kuvveti yeni medeniyetin usullarına göre yetiştirilmişti .

İbrahim paşa Morayı aldı , oraya vali olacaktı , fakat Mora ne ona kaldı , ne Osmanlı saltanatına . Çünkü garp devletleri Yunanlılara istiklâl vermediği kararlaştırmışlardı . Bu iş bir Hristiyanlık taassubu şeklini de almıştı . Garp devletleri bizim Navarinde bulunan Donanmamızı apansız bastırıp yaktılar , mısır kuvvetleri moradan çekilmeğe mecbur oldu .

mısra moraya mukabil Girit adası verildi . Fakat mehmet Ali paşa buna razı olmadı . Suriyeyi talep eyledi , mahmudu sani , artık bir hükümdar rolunu takınan mehmet Ali paşanın bu talebini kabûl etmedi . mısır da Suriyeyi cebren almak için hükümeti metbusasına ilâm harp eyledi .

kuvvetli bir idare tesisi İngilizlerin işine gelmiyordu. 1807 de İngilizler mısırı istilâya kalktılar , İskenderyeyi işgal eylediler . Lâkin mehmet Ali İngilizleri mağlûp eyledi . İnatçılığı ile meşhur İngilizler çekilip gittiler . Bu zafer mehmet Alinin şöhretini ve nüfuzunu büsbütün artırdı . (3)

Osmanlı saltanatı üç asır mısırdaki Kölemenleri ve onların ümerasını olduğu gibi bırakmak gâflerinde bulunmuştu . mehmet Ali bu gâfleri göstermedi . Valiliğinin resmen tasdik edildiği sene Kölemenlere katliâm yapmıştı . Altı sene sonra ikinci katliâmını yaptı . Hareketi hiçte mertce değildi . Kölemen ümerasile doluluk aktetmiş , onları ziyafete davet eylemiş , ziyafetten sonra iki tarafı yalçın dar güzergâhta bütün Kölemenleri hunharane katlettirmişti . artık Kavalalı sergerde hem haricen hem dahilen temamilen müstakil ve Mısra hâkimdi .

O sıralarda Vehabi gâilesi zuhur etti . Yeni ve garip akidelilerle Vehabiler Hicazı istilâ eyledi , Peygamberin merkadine kadar her şeyi yıkıyorlardı . İslâm âlemi galeyandı . Osmanlı saltanatı Vehabilerin tenkiline Mehmet Ali paşayı memur eyledi . Mehmet Ali Vehabileri tenkil etmenin bütün İslâm âleminde kendine nasıl bir nüfuz temin eyleyeceğini pek âlâ biliyordu . Oğlu İbrahim paşayı ordu ile Hicaza gönderdi . İbrahim paşa Vehabileri tenkil , Mekke ve Medineyi tahlis eyledi . Bu suretle Mehmet Ali paşa bütün İslâm âleminde İslâmîğin bir halâskârı şöhretini aldı . (4)

Bu vak'adan on altı sene sonra mısır paşasının More isyanını tenkile memur edildiğini görüyoruz . Bir avuç Yunanlı koca Osmanlı saltanatına karşı isyan eylemiş , koca Osmanlı devleti senelerce , mutadit büyük ordular gönderdiği halde bir türlü bu isyanı basdıramamış , nihayet bu iş Mehmet Ali paşadan rica edilmişti . O , bu işe de yine oğlu İbrahim paşayı memur eyledi . İbrahim paşa yirmi beş bin askerle bir kaç hafta içinde Moranın bir başından girip öteki başından çıktı . Koca bir devlet senelerce yüz binlik ordular göndermiş , muvaffak olamamıştı . Çünkü eski medeniyete bağlıydı . O devletin bir valisi küçük bir kuvvetle en az bir zamanda en kat'i bir zaferle bu işi başardı , çünkü bunun kuvveti yeni medeniyetin usullarına göre yetiştirilmişti .

İbrahim paşa Morayı aldı , oraya vali olacaktı , fakat Mora ne ona kaldı , ne Osmanlı saltanatına . Çünkü garp devletleri Yunanlılara istiklâl vermediği kararlaştırmışlardı . Bu iş bir Hristiyanlık taassubu şeklini de almıştı . Garp devletleri bizim Navarinde bulunan Donanmamızı apansız bastırıp yaktılar , mısır kuvvetleri moradan çekilmeğe mecbur oldu .

Mısra moraya mukabil Girit adası verildi . Fakat Mehmet Ali paşa buna razı olmadı . Suriyeyi talep eyledi . mahmudun sanii , artık bir hükümdar rolunu takınan Mehmet Ali paşanın bu talebini kabûl etmedi . mısır da Suriyeyi cebren almak için hükümeti metbusasına ilâm harp eyledi .

Yine İbrahim paşa kumandasındaki mısır ordusu Suriyeye mürur ve Napolyonu bile tevkif eden meşhur Âkâ kallesini muhasara eyledi . muhasara altı ay sürdü . Âkâda Aptullah paşa vali bulvnuyordu . Cezar Mehmet paşa nasıl Napolyona karşı mukavemet itmişse o da İbrahim paşaya karşı ikinci bir Cezar olacaktı . Lâkin Osmanlı saltanatının nasıl idare edildiğindeki feciaya bakın . Devlet kendi valisi olan Aptullah paşaya kat'iyen yardım etmiyordu.Çünkü Aptullah paşa da Padişaha karşı vaktile serkeşlik yapmıştı . O serkeş , İbrahim paşa âsı , varsın ikisi bir birini kırsın dendi.Osmanlı devletinin bu gafil siyasetinden istifade eden İbrahim paşa altı ay muhasaradan sonra Âkâyı zaptyletti . (5)

Napolyon gibi müthiş bir harp dahisinin alamadığı bu çok sarp kaleyi İbrahim paşa nasıl oldu da aldı? Bunun başlıca üç sebebi vardır : Biri Osmanlı saltanatının za'af ve meskeneti , eğer devlet Aptullah paşaya yardım edeydi , mısırlılar Âkâyı alamazdı . Diğer sebep İbrahim paşanın maiyetinde mutahassis ecnebi zabitanının bulunmasıdır . Nitekim son hücumun plânını İtalyan istihkâm zabiti Romey yapmıştı . Üçüncü ve asıl mühim sebep te İbrahim paşanın inkârı nakabil olan şecaati ve kumanda kabiliyetidir.Nitekim son hücumda İbrahim paşa bizzat askerinin önüne düşmüş , kaleyi öyle zaptylemişti . (6)

Akânın zabtı 1247 (1832) dedir . Osmanlı devleti seras-ker ağa Hüseyin paşa kumandasında bir ordu sevk eylemiş-

ti . Lâkin serdar Karamandan ileri gitmedi. Bekledi ki Mısır askeri Konyaya gelsin . Akâyı zabt eden Mısır ordusu üzerine Halepli Mehmet paşa sevk edildi . İki kuvvet Hümüsda çarpışdılar . İbrahim paşanın erkânı harbiyesinde birde Süleyman paşa namında bir Fransız zabıtı vardı . Hümüş harbinin manevresini o tertip etti . (7)

Mehmet paşa kuvveti fena halde mağlup oldu .

Büyük ordu bunun üzerine Halebe hareket eyledi . Fakat Halep kel'ası kapılarını bizim orduya karşı kapadı . Serdar ağa Hüseyin paşa „ Bilân„ da cephe aldı . Çok fena bir ta'biye yapmıştı . Bunun farkına varan mısır ordusu bizim ordunun arkasına düştü , hattı rüc'atını kesdi . (8)

İşgal ettiği sarp mevkide yerleştirdiği toplara güğenen bizim orduya karşı mısır askeri bir top düellosundan sonra , süngü hücumu yaptı . Âksi gibi bizim 18 inci alay kumandanı miralay İbrahim bey Mısır tarafına geçmişti , onu gören Alişen paşa da aynı işi yaptı . (9)

Mağlûbiyetimiz çok feci olmuştu . İki bin esir , 25 top bıraktık , ordu bakiyesi hafü haşyet içinde İskenderona doğru firar eyledi . Mısırlıların yaptığı bu üçüncü harp neticesinde artık bütün Çukur ova Mısırlılar eline geçti . Adana , Tarsus hep silah patlatmadan teslim oldu . 1248 (1832)

Artık Adanayı işgal edecek olan muzaffer mısır ordusuna karşı yapa bildiğimiz yegâne şey Misis köprüsünü tahrip etmek oldu . Çok eski olan

bu köprüyi İmperator Jüstiyan tamir etmişti . 1336 de Ceyhan nehrinin büyük bir feyezamı neticesinde bu dokuz gözlü koprünün beş gözünü su götürmüştü . Osmanlı devleti köprüyü muhkem surette tamir ettirdi . ondan bir asır sonra şimdi 1832 de işte İbrahim paşanın Bilan zaferine karşı tahribe kalkdık . Fakat riic'atı ne kadar fena yaptığımızı bakınız ki köprünün ancak bir gözünü ykıabildik . (10)

Serdar ağa Hüseyin paşa azledildi . Meşhur kılavyeci Reuf paşa o sırada Afyon karahisar valisi bulunuyordu . Bilân mağlûbiyeti üzerine ordu kaymakamı unvanile baş kumandan vekili tayin edildi . Halbuki askerlikle hiç bir alâkası yokdu (11)

Mısırlılara karşı işte böyle harp ediyorduk . Bu Reuf paşa gençliğinde meşhur Halet efendinin gayzını celp ettiğinden idamı için ferman çıkmıştı , lâkin Mahmudu sanî onun başındaki kılavyenin kendisine pek yakıştığına bakarak Halet efendiye karşı „ kılavye başına çok yakışıyor , bu başı kesdiremem ! „ demiş , ve Reuf paşa bu suretle , ve sırf başındaki kavuk sayesinde ölümden kurtulmuştu . Artık ondan sonra ne etliye , ne sütlüye karışmış , bu hareketini tahtie edenlere krrşı „ eh , başımızdaki kılavye artık bir daha bizi ölümden kurtaramaz „ dermiş . onun için „ kılavyeci ” lakabile meşhur kaldı , ve ordunun başına işte böyle yılm , bir şeye karışmaz bir kimse geçiriliyordu ! (12)

İstanbulda Reşit Mehmet paşa sadarete getirildi , aynı

zamanda serdarı ekrem ta'yin edilerek ordunun başına geçirildi . İbrahim paşa Adanaya eyice yerleşti , orayı üssülhareke yaptı . Padişah müthiş korku içinde kalmıştı , bir taraftan Adanada İbrahim paşa ile müzakerata giriyor , diğer taraftan Avrupa devletlerine zelilâne müracaatlarda bulunuyordu . Taç ve tahtı elden gidecek diye ne yapacağını şaşır-mıştı , Avrupa devletlerinden hiç biri ise aceleye lüzum görmedi . (13)

Adana müzakeratından bir netice çıkmadı . Zaten bu müzakerat ca'li idi . İki taraf tahummalı surette hazırlanıyordu . Fakat seri davranup ta Gülek geçitlerini tutabileydik Mısır ordusu tabii müşkil mevkia düşecekti . Fakat mükemmel casus teşkilâtı sayesinde bizim istihzarat ve harekâtımızdan pek alâhaberdar olan İbrahim paşa daha seri hareket etti . Güleğe gelüb de orayı boş bulunca çok sevindi . Bu gülek buğazı arzın en meşhur güzergâhlarından . Eski devirlerdenberi kim bu buğazı ele geçirdise vaz'iyete hakim oldu . İki üç saat devam eden bugazın medhali pek dardır . O kadar ki oraya eski zamanada kalın demirden kapı yapmışlardı . Oraya „ Kilikya kapıları „ denmesi bundandı . [14]

Güleği ele geçiren İbrahim paşa derhâl oraya , buğazın medhaline hakim olacak şekilde , iki tarafa iki tabye yaptırdı . Tabyelerden sağdakine müdevver olduğu için köylüler „ fener tabye „ diyorlar , soldakinin ismi de yine köylülerce „ Kırmızı tabye ” dir . Kırmızı tabye cihetindeki yüksek düzlük

terbiye yazıları

Tedrisatta gaye

Tedrisin manası : Tedrisat deyince mektepte bir muallimin şuurlu idarasi altında çocukların sarf ettikleri sistematik faaliyetleri ve bu suretle edindikleri malûmat ve itiyatları anlarız . Tedrisatta başlıca üç unsur vardır: muallim talebe ve programda gösterilmiş olan qers mevaddı .

Eyi bir tedris mezkûr üç unsurda mutlak bir surette

üstünde bir de yeraltı kışlası mevcut olup medhaline kadar varılmadıkca bu kışlanın farkına varılmıyor . [15]

Sevük Tekin

Mehazler ve Hamişler :

[1] , [2] Düveli slâmiye , Halil Edhem , S—115

[3] Resimli ve haritalı Osmanlı tarihi , Ahmet Rasim C—4

[4] Türk tarihi , Rıza Nur , C—10 S—261

[5] Resimli ve haritalı Osmanlı tarihi , Ahmet Rasim

[6] , [7] Türk tarihi , Rıza Nur

[8] Ahmet Rasim [9] Rıza Nur

[10] Lângluva , Kilikyada seyahat (Türk Sözü) tefrikası

[11] , [12] tarih müsahabeleri Abdürrahman Şeref

[13] Osmanlı tarihi Ahmet Rasim

[14] Küçük asya , Şarılteksiye

[15] Eski adanaya bir nazar , Yusuf İzzet (Türk Sözü) tefrikası

atideki şartların bulunmasını zarurî buluyor; a; muallim talebesinin ruhiyatına vakıf , didaktik meharete malik ve meslekine aşık olmalı . b; talebe tedrisatı takibedebilecek istidatta olmalı : c; ders mevaddı talebenin seviye ve alâkasına mutabık olmalı .

Tedrisatta gaye : Her talebenin ferdi ve içtimai iki nevi hayatı bulunduğundan tedrisatın da talebeyi ferdi ve içtimai-millî ve insani-iki gayeye göre yetiştirmesi zaruridir :

a; içtimai gayeye göre tedrisat talebelere millî ve insani harsını muhafaza , idame ve inkişaf ettirecek tarzda tanıtılmalı , sevdirmeli , onlara dinamik , faal millî bir vicdan ve ideal , insani şuur ve alâkalar aşılmalıdır .

b; ferdi gayeye gelince tedrisat çocukları şeniyetlere kolaylıkla intibak ederek hayatta muvaffak olucu bir azmü kutretle techiz etmelidir . Tedrisat istikbal adamını her iki cihetten eyi hazırlamalı : hayat mücadelelerinde ilk safta muzaffer , vatanın , milletin temiz bir evlâdı , fikri hür , vicdanı hür , iradesi hür , müteşebbis , mustahsil , seciyeli , vazifesever , yurtcu , idealist bir fert halinde yetiştirmelidir.

Akıllı , uyanık , duygulu ve iradeli bir genç bildiklerinden kuvvet alarak hayat , şeniyetlerine intibak etmekte kat'iyen güçlük çekmeyen kendine güvenir , müteşebbiş , atılgan yaratıcı , ameli bir ferttir . kafası kitabî malumat ve nazariyelerle şişirilmiş zavallı-çığaz da hayat şeniyetleri kaşısında şaşkın bir halde apışır kalır (1)

Tedrisat talebeye münhasıran malumat kazandırmaya çalışırsa maddî gayeyi , lüzumlu malumatla birlikte asıl talebenin seciye ve ruhun işlemeyi istihtaf ettiğinde de manevi gayeyi istihtaf ediyor deriz . Tedrisatın tam manasiyle terbiyevî olması için her iki gayeyi- bilhassa ikincisini- ehemmiyetle gözetmesi zâruridir .

Tedrisatın kıymeti kemiyetinden ziyade keyfiyetindedir . Her ders talebeye yeni yeni fikirler kazandırırken ona aynı zamanda yeni yeni millî ve insani kudretkâr müspet sıfatlar da edindirmelidir !

(1) Amerikada terbiyevî gayeye çok ehemmiyet verilmektedir . âşağıda nakledeceğimiz hadise bunu teyit eder :

“ Amerikalı bir genç Avrupalı bir gence hayatta muvaffakiyetin para ve malumata değil seçiyeye istinat etmekte olduğunu ispat etmek için bahse girişir . Amerikalı genç , birdenbire tamamen parasız , çıplak kalsa

bile bir senede dünyayı dolaşmaya hatta meşru faaliyetlerle bir kaç bin de dolar kazanmaya muvaffak olabileceğini ileri atar , söyler ve yapar . Birlikte bir banyo mahalline giderler . Amerikalı genç tamamen soyunmuş , anadan doğma çıplak bir hale gelir . yanında bir santim bile alakoyamaz . Derhal adı hizmetçilik işlerine el uzatır . çünkü üzerine örttüğü çaput parçalarını ödeyecekti . Edindiği az para ile kötü bir fırça satın alır gelen giden misafirlerin elbiselerini fırçalar [Bu iş için misafirler kendine az çok bir şey veriyorlardı] İkinci günü bir kondura boyacısına lâzım gelen aletleri satın alır bir kaç gün kondura boyacılığı yapar . az zamanda biriktirdiği para ile gezici tüccarlardan olup ufak bir bakkaliye açar . çok geçmeden vapurla seyahata çıkar . Zatî teşebbüs ve hamleleriyle yol vebogaz masraflarının çıkardığı gibi para da artırmaya muvaffak olur . Bahsten üç ay sonra japonyadan avropalı gence yazdığı cevap şudur “Tahmin ettiğimizden daha evvel görüğe bileceğiz . vadettiğim parayı fazlasıyla -500- dolar şimdiden temin ettim bile,,ibret !

Nigde

EYUP HAMDI

Ele geçmiş sahifeler :

Bingöl çobanları

(Çok ince ve mümtrz şair *Kemalettin Kâmi* bütün şiirlerini topluyarak yakında bir kitap halinde neşrecek . Yalnız bu kitabın değil bütün edebiyatımızın da parlak bir bediası olan *Bingöl çobanları* namındaki şiiri karilerimize takdim ediyoruz . Gelecek nushamızda aynı şairin hiç neşredilmemiş bir şiirini de karilerimize arzedeceğiz .)

- Daha deniz görmemiş bir çoban çocuguyum ,

Bu dağların en eski aşinasıdır soyum .

Bekcileri gibiyiz ebencet buraların ,

Bu tenha derelerin , bu vahşi kayaların

Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi .

Hergün aynı pınardan doldurur testimizi

Kırlara açılırız çingiraklarımızla .

Okuma yok , yazma yok , bilmeyiz eski yeni ,

Kuzular bize söyler yılların geçtiğini .

Arzu başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek ,

Önümüzde bir sürü , yanımızda bir köpek

Dolaştırıp dururuz aynı da'ı silayı ,

Her adım uyandırır ayrı bir hatırayı :

Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burda ,

Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam .

Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda

Sunamın başka köye gelin gittiği akşam .

... Gün biter , sürü yatar ,ve sararan bir ayla

Çoban hicranlarını basar bağına yayla :

-kuru bir yaprak gibi kalbini eline al ,

Diye hıçkırır kaval ,

Bir çoban parçasısın olmasan bile koyun ,

Daima egeceksin başkalarına boyun .

Hulyana karışmasın ne şehir , ne de çarşı ,

Yamaçlarda her akşam batan güneşe karşı

Uçan kuşları düşün , geçen kervanları an ,

Madamki kara bahtın adını koydu (çoban !)

... Nasıl yaşadığından , ne içip yediğinden ,

Çingirak seslerinin dağlara dediğinden

Anlattı uzun uzun ,

Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun

Nadir duyabildiği taze bir heyecanla .

Karıştım o gün bu gün bu zavallı çobanla

Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına :

Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına !

Kemalettin Kâmi

Bozlaklarımız...

Oğuzun torunu Beğböğrek

— 3 —

Bir gün Beğbörek: böylece idman ve talimlerle meşkul olurken HALASI kadın Sarayın hekimlerinden biriyle aşıkane münasebetlere başlamış , fakat osırada ahırdaki tay (Benliboz) müthiş bir gürültü çıkarmış ve herkesin telâşi ile hekim ve halasının zevklerine mani olmuştu . Bu hal her münasebèt esnasında tekerrür etmiş olduğu için hala hanımı tamamıyla bıktırmıştı .

Artık hekim ve Hala bu taydan kurtulmanın çaresini aramağa başlamıştı . bir çok müzakereden sonra tayın vü-cündünün kaldırılmasına karar verilir . Hekim mühim bir tedbir bulmuştu , ve Hala hanıma anlatıyordu :

— Kavuşmamızın yegâne çaresi tayı bir bahane ile öldürmek olduğunda şüphe yok, buna çarede : yalandan hasta olmanızla mümkündür .

Siz bu teklifimi güzel idare ederseniz o alçak tayın vücudunu kaldırır ve birbirimize kavuşuruz , aksi halde sevdamızın devamına imkân yoktur .

kız cevaben :

— Emrinize ram olmamak

elimde değil ... Tedbiriniz nedir , deyince Hekim .

— Hastalığımızda beni muayeneye celp ederler Ben sizin hastalığınızın Vehametinden bahs ederek şifanızın bir küheylân etinden yapılacak köfteyi yimeniz ile mümkün olacağını ısrarla temin ederim tabii arzu ettiğimiz Küheylan tayı bulamayarak nehayet benli bozu kesmeğe mecbur kalırlar siz köfteyi yer yemez iyi olursunuz bu suretle bah-tiyar oluruz .

Kız bu tedbiri pek muvafık bulur ve hemen hasta olarak roluna başlar .

Feryadı ile sarayı inleter , nihayet hekim gelir saatlarça hastanın yanında kalır sözde teşhis etmiş gibi derhal Ayhana koşar .

— Hunkârım hasta pek tehlikelidir bir haftaya kadar kendisine Küheylan köftesi yedirmezseniz hasta mutlaka ölecektir .eer .

Hakan hemşiresinin bu derece ağır olan hastalığına bir çare temin etmek için nerede Vüzerayı davet eder ve bir bir küheylan atı bulunabileceğini sorar . Herkes derin , derin düşünür , taşınır fakat Kızıl

Alan ölkesinde Beğböğreğin tayından başka küheylan at olmadığı takarrur eder .

İhtiyar han çarı naçar bir insan kurtarmak emeliyle tayın kesilmesine karar verir ve oğlunu huzura davet eder . Meseleyi hikâye eder etmez Beğböğrek bangır , bangır ağlamağa başlar , çaresi olmadığını anlayınca bilmecebu-riye tayın kesilmesine razı olur . Yalnız son defa olmak üzere bir defa daha taya binmesiue ruhsat ister .

Pederinin müadesiyle ertesini günü at meydanında sevgişi tayına göz yaşları akıtarak biner sağa , sola birer cevelan yapar ve seyircileri ağlatırken Tay birden bire dehşetli bir sur'atla seyircilerin gözleri önünde gözden nihan olur .

Bozatlı hızırın himmetiyle elde edilen şehzade ve tay kaybolur .

Hakan tekrar karalar giyer Saçını başını yolar Kızıl alan-yeniden siyah matem bulut-ları kaplar , hille sezilir Hala ve hekim Darağacına gider fakat şehzade avdet etmez .

**

Beğböğreği¹, Kızıl alandan uçuran (Benli boz) bir kaç gün sonra Şehzadeyi Hint hududunda Akkvak isminde bir kızın hüküm sürdüğü diyare getirmiş ve zavallı genci gurbete atmıştı ...

Ömrünün ilk günlerinde gurbete düşen şehzade çok

müteessir bir halde sazını eline aldı göz yaşları akıtarak okumağa başladı :

*Bülbül gibi boz kurlarda
Garip kaldım kanadım
yok .*

*Dilim susmuş kalbim inler
Varılacak muradım yok ..*

Ondört yaşına yeni vasıl olmuş bu genç oradan geçmekte olan ihtiyar bir kadın gördü , ona iltica etti , kadının evinde müsafir kalmağa muvaffak oldu ... İki, üç gece müsafir kaldı .

Bir akşam tatlı uykusundan birden bire uyandı sokakta dehşetli bir gürültü vardı , binlerce halk meşaleler yakmış vaveylalar ile sokak , sokak geziyor ve aralarındaki tellalların nidalarını alkışlıyorlardı . Kulak verdi gür sesli bir tellâl bağınyordu : İlk Sihir ... Orta Sihir ... Son Sihir Yarın ...

Beğböğrek : bu manasız ilânın ne demek olduğunu öğrenmek istedi evinde müsafir olduğu koca karıdan sordu .

Kadın : Derin bir nefes geçirdikten sonra :

Oğlum ! Bizim Ak Kavak isminde zalım bir Padişahımız var , her sene bu kadın böyle tellallar çıkararak kendine Koca arar Ama şartları çek ağır . Birçok delikanlıların Kanını emecek derecede ağır . Şimdiye kadar bilseniz ne kadar babayığit helâk etti , Bil-

seniz ne ocaklar söndürdü ..

Şehzade gayri ihtiyari: Tu-
haf ... nasıl olur bir kadın
delikanlıların kanını emermiş?
koca karı hikâyesine devam
eder .

Aak Kavak kızı : Senede
birgün güreş açar , meydan
okur , büyü yapar erkeklerle
güreşir! ve muhakkak galip
gelir . mağlup olacak olursa
o yığide varacak ama şimdiye
kadar onu kimse yenemedi
fakat mağlup olan erkeğin vay
haline . Derhal böyle Erkek
eksik olsun deyerek zavallının
orada kellesini aldırır hemen
mağlup yigit cellada teslim
olunur ... Beğhögrek söze ka-
rıştı :

— Bari yarın ben de bunu
göreyim , der dâmez koca
karı telaşla :

Ayıntap : A . Rıza

Karilerimize

Yaz tatilinde ayda bir çı-
kan mecmuamızın eylul nus-
hası , sahip ve başmuharri-
rimizin Ankara ve İstanbul
seyahatı dolayısıyla , çıkmadı.
Mecmuamız bundan sonra
gene her on beş günde bir
günde qir mnntazaman neşr-
edilecekti .

tarihi fıkharlar :

Şairin cimriliği

Fatih devrine tesadüf eden
meşhur şairlerimizden Velittin
zade Ahmet Paşa yalnız
devrinin değil edebiyatımı-
zın da benam simalarından-
dır . Kendisi hasisliği ile de
meşhurmuş . Memleketi olan
Bursa,da Sancak Beyi bulun-
duğu zaman bir gün bir köle
satın almak için esirpazarına
gider . Birini beğenir . Pazar-
lık sırasında «Birader Kasım»
da içeri girer . Bu zat Bursa-
nın nüktelerile meşhur zarif-
lerinden imiö .

Ahmet Paşa Birader Ka-
sım der ki :

— Ben bu köleyi beğen-
dim , sen de bak bakalım
güzel mi ?

Birader Kasım köleye eyi-
ce baktıktan sonra cevap
verir :

— Hakikaten çok güzel ,
hiç bir kusuru yok .

Ahmet P. itiraz eder .

— Hayır , hayır , mühim
bir kusuru var , bakınız gül-
düğü zaman dişleri fazla açt-
ıyor .

Hasisliğile meşhur şairin
bu sözüne karşı B. Kasım
derki :

— Bu kusurun hiç te zararı
yok , zavallı köle zaten sizin
kapunuzda gülecek değil
ki !...

Çocuk şiirlerinden :

Son bahar

Aartık geliyordu kış . . .
Yaprakları sararmış
Ağaçlarda kuşlar var ,
Dallarda son yapraklar ! . . .

§

Esen deli rüzgãrla
Dallar sallandı bakın ;
Dallar diyor : _ bırakın :
Kavgam var son baharla !! . .

§

Kuşlar korkdu kaçtılar ,
Yine kanat açtılar
Başka bir dala doğru
Ne acıklı haldi bu ! . .

§

Solgun mevsim kuşunu ,
Acıklı uçuşunu
Seyrettim pencereden ! . .

§

Artık yeter , son bahar !
Ne insafsız kalbin var :
Gücenirim sana ben !! . . .

Hamdi Gökâlp

tarihî fıkralar :

Eski bir Türk ressamı

Birinci Mahmut devrindeki fen ve san'at adamlarımızdan « Fenerci » denmekle maruf bir zat Türkiyenin Refaili, dinecek kadar resimde mahir-miş . Bu zâtı Fransızlar bile merak etmiş . Vaki olan davet üzerine bizim ressam Pa-ri-ze gidiyor . Kendisine mü-zeleri gezdiriyorlar . Bir mü-zede elinde bir tabak meyva tutan bir adam resmi var-mış .

Bizim ressamı gezdiren rehber ya kendi saflığından , ya bir Türk,le alay etmiş ol-mak için demişki :

— Bu tabaktaki meyvalar o kadar canlı resmedilmişki geçen gün bu levha açıkta kaldığı zaman kuşlar üşüşüp meyvaları kagalamağa baş-lamışlar !

Bunun üzerine Fenerci gü-lerek cevap veriyor :

— Öyleyse bu meyva ta-bağını tutan adam hiç adama benzemiyor .

— Neden ?

— Çünkü bu adam resmi hakikaten insana benzeseydi , kuşlar ondan ürker , meyva-ları kagalıyamazdı !

Tarihî fıkralar :

temürlenge nükte

Temür Anadoluyu istilâ ettiği zaman « Tali » mahlas-lı bir şair güzel bir kaside yazıp Temüre takdim eder . Padişah kasideyi beyenir , şairi huzuruna davet eyler . Şairin bir gözü maatteessüf körmüş . Temürle alay kas-tile sorar :

— İsmi ne ?

— Tali

— Çok doğru « Tali kör-dür » derler !

Şair nüktedanmış , cevap verir :

— Evet , Şekîşah , hiç tali kör olmasaydı devletha-nenize girer miydi ?!

Hilâl kırtasiye ticarethanesi

En temiz Mektep eşyasını en ucuz fiatla ancak Bedri Beyin hilâl kırtasiye maga-zasında bulabilirsiniz. Aldan-mamak ve temiz mal almak arzu edenlere tavsiye olunur.

277
1919

Türkiye İş Bankası

sermayesi 4 milyon

En faal ve en millî bankamız

Çocuk kumbaralarile

Bu en büyük iktisat müessesemiz her ailenin de bir babası oldu

Her türlü muamelâtımızı

Bu Millî bankamızla yapmalıyız ve her aile oradan çocuğuna
bir kumbara almalıdır

Telgraf adresi : Ankara merkezi için : " TAB " ,
Şubeler için : " İŞ "

Türkiye Ziraat Bankası

Adana mensucat Fabrikası

Kaput bezleriyle iplikleri

Gayet dayanıklı sağlam , ucuz ve emsaline faiktir

Adanadaki fabrikaya , diğer her yerde Ziraat Bankasına müracaatla
nünuneler görülebilir

Telgraf adresi : Adana Batik

Posta kutusu : 67

Adana : Türk Sözü matbaasında tabedilmiştir